

शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर
एम.फिल./पीएच.डी. (कोर्सवर्क)

विषय – संस्कृत

जून 2011 पासून पुढे

- 1) लेखी परीक्षा
- 2) लघुप्रबंध/प्रबंध

प्रश्नपत्रिका क्रमांक 1

मराठी/इंग्रजी/हिंदी या विषयाप्रमाणे घटक

प्रश्नपत्रिका क्रमांक 2

शीर्षक – संस्कृत अध्ययनातील आधुनिक प्रवाह

उद्दीष्टे :-

- 1) संस्कृत भाषा व साहित्यातील आधुनिक दृष्टीकोनांचा परिचय संशोधकास करून देणे.
- 2) साहित्यकृती आणि भाषा यांना उपयुक्त दृष्टीकोनांचे उपयोजन करण्यास संशोधकास सक्षम करणे.

- 3) विविध पारंपारिक व तंत्रज्ञानात्मक स्रोतांचा उपयोग करून संशोधकास वाचन संस्कृतीची सवय लावणे.
- 4) स्वातंत्र्योत्तर काळातील साहित्यावर उत्तर वसाहतवादांचा असलेला प्रभाव संशोधकांच्या निदर्शनास आणणे.

पाठ्यविषय :-

- 1) संस्कृत भाषेचा उद्गम व विकास
 - अ) भाषांचे वर्गीकरण
 - ब) संस्कृत भाषेच्या विकासातील टप्पे :- वैदिक, आर्ष, अभिजात व आधुनिक
- 2) इतिहास व पुरातत्वीय दृष्टीकोन
 - अ) पुराभिलेख
 - ब) नाणकशास्त्र
 - क) संग्रहालये
 - ड) ताम्रपट, दानपत्रे
 - इ) लेखनसामग्री

- 3) भारतीय तत्त्वाज्ञानातील प्रवाह
- अ) प्रमाणविचार : न्याय-वैशेषिक दर्शन
 ब) मोक्ष संकल्पना : सांख्य व वेदान्त दर्शन
 क) चित्तशुद्धी : योग व बौद्ध दर्शन
- 4) काव्यशास्त्रीय दृष्टीकोन
- अ) काव्यशास्त्रातील 5 सिद्धान्त
 गुण व रीती, अलंकार, वक्रोक्ती, रस व ध्वनी
 ब) सौंदर्यशास्त्र

संदर्भग्रंथ :-

- 1) संस्कृत साहित्याचा सोपपत्तिक इतिहास – वि. वा. करंबेळकर
- 2) संस्कृत साहित्य का इतिहास – शिवबालक द्विवेदी, कानपूर, 1976
- 3) संस्कृत साहित्यका इतिहास – वाचस्पती गैरोला
- 4) भारतीय पुरालिपी विद्या – डॉ. दिनेशचंद्र सरकार, दिल्ली, 1996
- 5) प्राचीन भारतीय मुद्राएँ – डॉ. राजवंत राव, डॉ. प्रदीपकुमार राव, मोतीलाल बनारसी दास, दिल्ली, 2001
- 6) भारतीय पुरालेखोंका अध्ययन – डॉ. शिवस्वरूप सहाय, दिल्ली, 1993
- 7) वाकाटक राजवंश का इतिहास तथा अभिलेख – डॉ. वा. वि. मिराशी, तारा पब्लिकेशन, वाराणसी, 1964

- 8) भारतीय तत्त्वज्ञान – श्रीनिवास दिक्षित
- 9) संस्कृतिकोश – पंडीत महादेव शास्त्री जोशी
- 10) सौंदर्य मीमांसा – रा. भा. पाटणकर
- 11) साहित्य विचार – डी. के. बेडेकर
- 12) संस्कृत काव्यशास्त्राचा इतिहास – पा. वा. काणे
- 13) अभिन काव्यप्रकाश – रा. श्री. जोग
- 14) रसविमर्श व रसभावविचार – के. ना. वाटवे
- 15) प्राचीन काव्यशास्त्र – र. पं. कंगले
- 16) ध्वनिसिद्धांत – डॉ. राममूर्ती शर्मा
- 17) भारतीय काव्यशास्त्र – ग. त्र्यं. देशपांडे

प्रश्नपत्रिका क्रमांक 3

(वैकल्पिक पेपर क्रमांक 1)

शीर्षक – संस्कृत साहित्याचा इतिहास (वैदिक काल)

पाठ्यविषय

- 1) चार वेद
- 2) ब्राह्मणे व उपनिषदे
- 3) आरण्यक व वेदांगे
- 4) वेदाचे भाष्यकार व टीकाकार

(वैकल्पिक पेपर क्रमांक 2)

शीर्षक – संस्कृत साहित्याचा इतिहास (अभिजात वाङ्मय)

पाठ्यविषय

- 1) पद्य व महाकाव्ये
- 2) गद्य, चंपू व कथासाहित्य
- 3) नाट्यवाङ्मय
- 4) स्रोत साहित्य

संदर्भ ग्रंथ (वैकल्पिक क्रमांक 1 व 2 साठी)

- 1) अभिजात संस्कृत साहित्याचा इतिहास – डॉ. गोखले, डॉ. माहुलीकर, इ. संपा. डॉ. सिंधू डांगे, ऋतायन संस्था, मुंबई, प्रथमावृत्ती – 2004
- 2) भारतीय साहित्याचा इतिहास (भाग 1)
डॉ. सिंधू डांगे, महाराष्ट्र विद्यापीठ ग्रंथ निर्मिती मंडळ, नागपूर
- 3) संस्कृत साहित्य का इतिहास – जयनारायण वर्मा, पुष्पा गुप्ता, तरुण प्रकाशन, गाझियाबाद, 1999
- 4) संस्कृत साहित्य इतिहास – वाचस्पति गैरोला, चौखंबा, विद्याभवन, वाराणसी, 1960
- 5) संस्कृत साहित्य का इतिहास – बलदेव उपाध्याय, शारदामंदीर, वाराणसी, 1969
- 6) संस्कृत साहित्य का इतिहास – शिवबालक द्विवेदी, सुशीला पाण्डेय, ग्रन्थम्, कानपूर, 1976
- 7) संस्कृत साहित्य का इतिहास (वैदिक खण्ड), डॉ. प्रतिभा गोयल, राजस्थानी ग्रंथागार, जोधपूर, द्वितीयावृत्ती, 2004
- 8) संस्कृत साहित्य का सरल इतिहास – रणजित शर्मा, ज्ञान प्रकाशन, मेरठ, 1990
- 9) वैदिक साहित्य का इतिहास – गजानन शास्त्री मुसलगाँवकर, राजेश्वर केशवशास्त्री मुसलगाँवकर, चौखम्भा संस्कृत संस्थान, वाराणसी, प्रथम संस्करण, 1994

(वैकल्पिक पेपर कमांक 3)

शीर्षक – अर्वाचीन संस्कृत साहित्य (इ. स. 17 व्या शतकापासून पुढे)

पाठ्यविषय

- 1) पद्य व महाकाव्ये
- 2) गद्य, चंपू व कथासाहित्य
- 3) नाट्यवाङ्मय
- 4) स्रोत साहित्य

संदर्भ ग्रंथ

- 1) अर्वाचीन संस्कृत साहित्य, श्री. भा. वर्णेकर, मॉडर्न बुक स्टोअर्स, नागपूर, 1963
- 2) ललित संस्कृत साहित्याला महाराष्ट्राचे योगदान – हंसश्री स. मराठे,
श्री मंगेश प्रकाशन, नागपूर, पहिली आवृत्ती, 2006

(वैकल्पिक पेपर क्रमांक 4)

शीर्षक – संस्कृतातील ज्ञानविज्ञान व तंत्रशास्त्र

पाठ्यविषय

- 1) भौतिकशास्त्रे – भौतिकशास्त्र, रसायनशास्त्र व गणित
- 2) भूशास्त्र – भूगर्भशास्त्र, पर्यावरणशास्त्र, रत्नशास्त्र
- 3) जैविकशास्त्रे – कृषिशास्त्र, वृक्षायुर्वेद, पशुपालनशास्त्र, आयुर्वेद
- 4) उद्योग व तंत्रज्ञान – धातुशास्त्र, उद्योग व व्यापार, स्थापत्यशास्त्र

संदर्भ ग्रंथ

- 1) प्राचीन भारतीय भौतिक विज्ञान – श्री. भि. वेलणकर, केशव भिकाजी ढवळे, मुंबई
- 2) प्राचीन भारतीय ज्ञान विज्ञान – टिळक महाराष्ट्र विद्यापीठ, पुणे
- 3) Science and Technology in India through the Ages : B. K. Srivathsa, Academy of Sanskrit Research , Melkote
- 4) Science in Sanskrit - Sanskrita Bharati, New Delhi, 2007

● टीप :-

- 1) पीएच.डी. साठी नेमलेल्या अभ्यासक्रमावर 80 गुणांची लेखी परीक्षा असेल व 20 गुणांसाठी विद्यापीठाने मान्यता दिलेल्या नियत कालिकांमध्ये प्रकाशित झालेल्या 2 संशोधनपर लेखांचे मूल्यमापन करावे लागेल.
- 2) एम.फिल. साठी नेमलेल्या अभ्यासक्रमावर लेखी परीक्षा असेल. 10 गुणांसाठी विद्यापीठाने मान्यता दिलेल्या नियतकालिकांतून प्रकाशित झालेल्या संशोधनपर लेखांचे मूल्यमापन करावे लागेल व उर्वरित 10 गुणांसाठी मौखिक परीक्षा असेल.